

## OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 11:00 uur d.d. 12 maart – 11:00 uur d.d. 13 maart

██████████, Team Omgevingskennis RVO (EZK, LNV) | Met input van VWS, J&V, RIVM, BZ, FIN, BZK, IenW, OCW, SZW en Defensie

10.2e

Wie is getroffen? (1 <sup>e</sup> ring)	Wie is betrokken? (2 <sup>e</sup> ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 <sup>e</sup> ring)
<ul style="list-style-type: none"> <li>Nederlanders die overleden zijn aan COVID-19</li> <li>Nederlanders besmet en/of geïsoleerd in gebieden getroffen door COVID-19</li> <li>Patiënten, medewerkers en bezoekers van gesloten Nederlandse ziekenhuizen</li> <li>Bedrijven die getroffen worden door de gevolgen van het virus of door de maatregelen.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders</li> <li>Werknemers en klanten van getroffen bedrijven</li> <li>Zorginstellingen en personeel</li> <li>Organisaties met getroffen medewerkers/studenten</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Actieve burgers die zich (o.a. op sociale media) zorgen maken over het virus</li> <li>Algemeen publiek</li> <li>Politici</li> </ul>

### Samenvatting

- De hoeveelheid media-aandacht voor COVID-19 bereikt donderdag een nieuw hoogtepunt. De nieuwe situatie is het gesprek van de dag; 'Coronacrisis raakt dagelijks leven hard' kopt De Telegraaf.
- Nederlanders geven gehoor aan de oproep van het kabinet om zoveel mogelijk thuis te werken.
- #hamsteren is trending. Op Twitter worden foto's gedeeld van lege schappen in supermarkten en drogisterijen.
- De NVIC meldt dat verschillende IC's liggen al vol liggen. Ziekenhuizen en huisartsen kampen met een beperkte voorraad aan medische hulp- en beschermingsmiddelen. In Midden-Brabant staan huisartsen onder zware druk.
- Het besluit om de scholen niet te sluiten levert een storm aan reacties op. De maatregel zorgt voor onbegrip.
- De kunst- en cultuursector vraagt nu om overheidssteun. Evenals de luchtvaartsector.
- De reacties op de voorgenomen steunmaatregelen van het kabinet zijn overwegend positief.

### Karakterisering berichtgeving

- De media-aandacht voor COVID-19 bereikt donderdag een nieuw hoogtepunt. Op Twitter verschijnen donderdag in Nederland ruim 110.000 berichten over het coronavirus. Dat is bijna 16% van het totaal aantal berichten over het virus de afgelopen twee maanden.
- Naar het NOS Journaal van 20 uur keken zo'n 2,89 miljoen mensen: 900.000 meer dan gemiddeld. Ook andere journaals trokken veel kijkers.
- Vrijdag openen alle kranten met nieuws over de maatregelen en de gevolgen daarvan, met koppen als 'Nederland valt stil' (Volkskrant) en 'Coronacrisis raakt dagelijks leven hard' (Telegraaf). Kranten publiceren tientallen artikelen over de aangekondigde maatregelen, het debat van gisteren en gevolgen in het land: van de zorg tot scholen en van culturele instellingen tot supermarkten.
- Er wordt continu bericht over evenementen die worden afgelast. De stroom aan berichten wordt heviger na bekendmaking van de nieuwe maatregelen.
- Gisteren en vanochtend lijkt de aandacht voor de maatregelen de berichtgeving over het aantal besmettingen te overstemmen.

## SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario's)

### Scenario's

- Door de snelle stijging van het aantal patiënten in Nederland voorziet NVIC-voorzitter Diederik Gommers ook buiten Brabant een tekort aan IC-bedden. "Na het weekend verwachten wij dat de ziekenhuizen vollopen met coronapatiënten. In de regio Rotterdam-Rijnmond houden we er rekening mee dat wij dan dezelfde problemen hebben", vervolgt Gommers, die zelf de intensive care van het Rotterdamse Erasmus MC leidt. "De verwachting is dat wij na Brabant de volgende zijn." Gommers verwacht dat de afdelingen voor de ernstigst zieke patiënten 'over twee weken mogelijk vol liggen'. De NVIC houdt rekening met een Italiaanse 'oorlogssituatie', waarbij ziekenhuizen staan voor schrijnende afwegingen.
- "Het is uiteindelijk niet te voorkomen dat we meer mensen moeten inzetten en als die er niet zijn meer uren per persoon moeten draaien", zegt Cora Vlasblom, bestuurder van de post en voorzitter van het crisisteam van artsen in de regio Midden-Brabant.
- Medisch directeur bij Certe (het lab dat coronatesten uitvoert in Groningen, Friesland en Drenthe), Anne-Marie van Elsacker, verwacht nog een maand te kunnen doortesten met haar voorraad, "We hebben er nog een paar duizend, max."
- Ouderenbond ANBO stelt dat de maatregelen die het kabinet heeft aangekondigd om de verspreiding van het nieuwe coronavirus tegen te gaan, ervoor zorgen dat veel ouderen vereenzamen.
- Frits Rosendaal, hoogleraar epidemiologie van het Leiden Universitair Medisch Centrum, verwacht zo'n 6.000 patiënten. De maatregelen van donderdag kunnen dat niet voorkomen. Hij verwacht dat er nog verdere maatregelen worden aangekondigd en een sluiting van scholen. "Eigenlijk verwacht ik dat besluit nog de komende dagen", stelt hij.
- De Noord-Italiaanse arts Stefano Ferraro zegt in een interview met de Volkskrant: "Als dit alles is wat Nederland doet, hebben jullie over een week 4.000 besmettingen (...) Wat jullie premier zojuist heeft besloten, is niet genoeg om het virus te stoppen. (...) Als dit alle maatregelen zijn, hebben jullie over een week vierduizend besmettingen."
- Het kabinet moet zich volgens experts opmaken voor 6.000 patiënten over een week en 60.000 over twee weken. Nederland zal volgens hen een pad bewandelen als Italië.
- Benschop (Schiphol) verwacht twintig procent minder reizigers.

### Informatiebehoefte

- Het RIVM ontvangt donderdag 296 oproepen (was woensdag 308) en 696 mails (was woensdag 505) over het coronavirus. Op donderdag zijn via social media in totaal 31.920 berichten (incl. gerelateerde reacties) binnengekomen bij het RIVM. Op 74 berichten is door het RIVM een reactie gegeven. Veelgestelde vragen zijn: Wat houden de nieuwe maatregelen precies in? Waarom gaan de scholen niet dicht? Waarom worden kleinere evenementen niet afgelast? Op donderdag 12 maart is er opnieuw een recordaantal bezoekers naar rivm.nl gekomen. DE RIVM-website telt gisteren 5.000.000 pageviews (normaal gesproken 80.000 per dag).
- Bij VWS-webcare heeft gisteren in 2062 berichten verwerkt over het coronavirus. Onderwerpen binnen het kader van het coronavirus waren: het succes wensen van de overheid, kritiek over scholen die niet dicht gaan en opmerkingen over het debat. Een veel voorkomende vraag is: Hoe worden mensen die noodgedwongen thuis zitten gecompenseerd in hun inkomen? Het sentiment was wisselend negatief. Er waren twitteraars die positief zijn over de nieuwe maatregelen. Deze ochtend staan er 870 berichten open, waarvan 855 berichten over het coronavirus. De belangrijkste onderwerpen zijn het opraken van testkits in Noord-Brabantse ziekenhuizen, het sluiten van scholen in andere Europese landen en maatregelen voor bescherming van ouderen. Het sentiment is vooralsnog wisselend negatief.
- Ouderenbond ANBO vraagt zich af waarom minister Bruins in de persconferentie niet aangegeven heeft dat mensen die niet verkouden of grieperig zijn, wél naar hun vader, moeder, opa of oma kunnen gaan.
- De Tweede Kamer steunt de corona-maatregelen die het kabinet heeft genomen, maar vraagt zich af of het voldoende is en of het niet strenger moet worden uitgevoerd. Met name het niet sluiten van scholen roept veel vraagtekens op.

- Naar aanleiding van een gesprek met NU'91 (de beroepsorganisatie voor verpleegkundigen en verzorgenden) heeft VWS aangegeven dat er meer aandacht besteed zal worden aan het - op een juiste manier - informeren van zorgverleners.
- Buschauffeurs die bussen rijden met een capaciteit van 100+ passagiers hebben vragen/zorgen over risico's.
- De groep van 25 Nederlanders die in Vietnam in quarantaine zit vraagt zich af hoe lang zij nog moeten blijven. Volgens het AD kan BZ weinig zeggen over de situatie, behalve dat er 'hard wordt gewerkt' om de groep daar weg te krijgen.
- De ANVR signaleert veel twijfel bij Nederlanders die een vakantie hebben geboekt. Enkele van de vragen die leven hebben betrekking op de financiële gevolgen van de reisadviezen voor boekingen en annuleringen. Ook leven er vragen over het inreisverbod van de VS.
- De Telegraaf schrijft in een artikel over de consulaire dienstverlening dat de telefoons al wekenlang 'roodgloeiend' staan vanwege de coronacrisis.
- Bij de webcare van OCW en op de afdeling Burgervragen komen veel vragen en opmerkingen binnen over examens, open dagen die vervallen, het uitstel van aanmeldingen voor vervolgoopleiding en over hoe het zit met de compensatie van culturele instellingen.
- De Algemene Onderwijsbond vraagt zich af hoe het straks moet met de centrale examens of met de stages van leerlingen.
- Het LAKS krijgt veel vragen over de maatregelen en roept mensen op om vooral naar de deskundigen te luisteren.

### **Waarneembaar gedrag (schadebeperking)**

#### *Algemeen publiek*

- De hashtag #hamsteren is vrijdag trending op Twitter.
- In media en op social media verschijnen signalen uit heel Nederland over het hamsteren van toiletpapier en medicijnen als paracetamol. Op Twitter worden geregeld foto's gedeeld van lege schappen in supermarkten en drogisterijen.
- Mensen lijken vrijdag gehoor te geven aan de oproep van het kabinet om zoveel mogelijk thuis te werken. Op de snelwegen staan nagenoeg geen files. Een woordvoerder van de NS meldt dat het vandaag "extreem veel rustiger" is op stations en in treinen.
- Op Twitter vragen gebruikers onder de noemer #CoronaHulp ze of anderen iets voor ze kunnen doen of bieden ze aan om iets voor anderen te doen.

#### *VWS*

- AD spreekt van 'forse problemen' en 'pijnlijke' maatregelen die ziekenhuizen nemen; geen babybezoeken meer en drie ziekenhuizen stoppen met operaties zonder spoed.
- Verschillende IC's liggen al 'vol', meldt voorzitter Diederik Gommers van de Nederlandse Vereniging voor Intensive Care (NVIC).
- Ziekenhuizen door het hele land kampen met een beperkte voorraad aan medische hulpmiddelen, zoals mondkapjes en desinfectiemiddelen, blijkt uit een inventarisatie van AD.
- Meerdere ziekenhuizen geven tegenover AD aan dat ze te kampen hebben met diefstal.
- Alle ziekenhuizen in Brabant stoppen vanaf vandaag met het testen van medewerkers op de aanwezigheid van het coronavirus. Dat geldt ook voor het Sint Jans Gasthuis in Weert.
- In Midden-Brabant staan huisartsen onder zware druk; De telefoon staat roodgloeiend, het is lastig om voldoende beschermingsmiddelen te vinden en praktijkmedewerkers vallen weg.
- Bij de huisartsposten in Midden-Brabant worden de beschermende brillen al handmatig schoongemaakt, omdat daar niet meer aan kunt komen is.
- In de regio Midden-Brabant worden patiënten die klachten hebben aan de luchtwegen inmiddels 's avonds en in het weekend apart opgevangen om verdere verspreiding van virale klachten te voorkomen.
- Bij het crisisteam in Midden-Brabant werken ze intussen 7 dagen per week, 24 uur per dag. Het opvangen van tekorten is een van de kwesties waarover het crisisteam zich buigt.

- Huisartsen in Midden-Brabant melden zich steeds vaker bij het crisisteam met de vraag of ze hen aan materialen kunnen helpen.
- De waarschuwing van bloedbank Sanquin dat er een bloedtekort dreigt, heeft geleid tot een stroom aan nieuwe en terugkerende donoren.
- Nederland krijgt vrijdag een half miljoen mondkapjes binnen van Duitse makelij. Duitsland maakt een uitzondering op het uitvoerverbod dat het heeft ingesteld.

#### *I&W*

- Volgens KLM zullen de financiële gevolgen van het inreisverbod V.S. heel aanzienlijk zijn en is het nu zaak om snel te schakelen en de komende dagen met o.a. werknemers, overheden, vakbonden en Schiphol om tafel te gaan om tot een oplossing te kunnen komen.
- Vanaf vrijdag 13 maart rijden in de spits minder treinen. Voor Beter OV roept op om treinen op maximale lengte te houden om reizigers te spreiden en zo besmetting zoveel mogelijk te verhinderen.

#### *OCW*

- Media melden dat Nederlandse hogescholen en universiteiten deze maanden geen fysiek onderwijs meer aanbieden vanwege het Coronavirus. Ook gaan tentamens in collegezalen niet door en worden andere onderwijsactiviteiten afgelast, zo melden de Vereniging van Universiteiten en de Vereniging Hogescholen donderdag.
- Musea en theaters volgen maatregelen op, geven aan hun deuren te sluiten. Er is begrip voor de maatregelen. Zij geven aan dat de sector economisch kwetsbaar is. Gevraagd wordt om een noodfonds om faillissementen te voorkomen.

#### *EZK/Financien*

- Sommige bedrijven volgen nauw de RIVM-adviezen en andere bedrijven gaan uit zichzelf al 'veel verder'. Vooral het thuiswerken of werken in wisselend aanwezige teams wordt zoveel mogelijk ingezet. Daarbij wordt gekeken wie tot 'kritisch personeel' behoort en wie niet.
- Donderdag was de op een na slechtste beursdag ooit voor de AEX. "AEX -10,75% kopt FD vandaag groot op de voorpagina. Ook andere Europese en Amerikaanse beurzen kregen historische klappen te verwerken.
- FD meldt dat de omgerekende crisisbuffer 90 miljard euro bedraagt.
- Ongeveer 2.500 bedrijven hebben inmiddels bij SZW werktijdverkorting aangevraagd. De maatregel helpt bedrijven echter niet snel: een woordvoerder van VNO-NCW en MKB-Nederland zegt dat bedrijven zes weken op geld moeten wachten.
- Koninklijke Horeca Nederland (KHN) maakt zich 'ernstige zorgen' over de economische impact van het coronavirus. KHN roept het kabinet op om met een actieplan te komen in de vorm van soepelere regels voor werktijdverkorting en de oprichting van een noodfonds. ING komt op basis van een sector-analyse tot de conclusie dat de hardste klappen in de horeca en vrijetijdssector vallen, mede door het wegvallen van evenementen.
- De hardste klappen vallen in de horeca en vrijetijdssector, vanwege het verbieden van sportevenementen en concerten, zegt ING op basis van een sector-analyse. Ook de reisbranche, detailhandel en persoonlijke diensten zoals kappers en visagisten worden geraakt door de maatregelen.
- Verschillende supermarkten zien nog steeds de vraag naar houdbare producten toenemen. De politiek en brancheorganisaties doen een oproep aan de burger om niet te gaan hamsteren. Op sociale media verschijnen diverse berichten en beelden van lege schappen. Het CBL vraagt mensen om normaal boodschappen te doen. "Het voedsel blijft gewoon de winkels instromen."
- De Europese Centrale Bank komt met een pakket maatregelen om de gevolgen van de corona-uitbraak voor de economie op te vangen. Er wordt dit jaar 120 miljard euro extra in de economie gepompt. Voor banken worden de kapitaaleisen versoepeld zodat ze makkelijker geld kunnen uitlenen aan bedrijven die getroffen worden door de gevolgen van het virus.

- De Europese Commissie komt nog dit jaar met voorstellen om zzp'ers te beschermen tegen het plotseling wegvallen van inkomsten door situaties zoals nu met het coronavirus. Eurocommissaris van Arbeid Nicolas Schmidt stelt dat een regeling als werktijdverkorting ook een recht moet worden voor zelfstandigen.

#### *Justitie en Veiligheid*

- Het COA heeft besloten dat er voorlopig geen asielzoekers worden opgevangen in de Friezenhal van het WTC Expo in Leeuwarden en in de Zeelandhallen in Goed. Volgens het COA ontstaat door dit besluit een nog nijpender tekort aan opvangplaatsen.
- FD schrijft dat cybercriminelen zich massaal op corona storten. Het aantal valse mailtjes over het virus is in de afgelopen dagen vervijfvoudigd.
- De Raad voor de Rechtspraak heeft gerechten geadviseerd om bijeenkomsten met meer dan 40 personen te annuleren. Het advies geldt vooralsnog niet voor rechtszittingen.

#### *Defensie*

- Defensie staat klaar om bijstand te verlenen bij het opvangen van de coronacrisis, schrijft de Telegraaf. Zo houdt de krijgsmacht medische capaciteit achter de hand.
- De oefening Frisian Flag 2020 gaat niet door. Ook komen mariniers vervroegd terug uit Noorwegen.
- Alle troepenverplaatsingen voor Defender Europe 2020, o.a. naar Eindhoven, zijn voorlopig on hold gezet.

#### *BZK*

- Antilliaanse media melden dat hoewel er (nog) geen besmettingsgeval van het coronavirus is vastgesteld op de eilanden van het Caribisch deel van het koninkrijk er al wel indirect en direct de effecten merkbaar zijn en preventieve maatregelen worden getroffen. Twee grote festivals zijn afgelast. En er is een strenge controle op vliegpassagiers ingesteld door CCAA. Een aantal cruisemaatschappijen heeft besloten hun activiteiten tijdelijk op te schorten. Dit zal ertoe leiden dat Curaçao, Aruba, Sint Maarten en Bonaire te maken krijgen met een daling van de inkomsten. De scholen op Sint Maarten blijven open.

#### *Internationaal*

- De sfeer bij het hotel in Vietnam waar 25 Nederlandse toeristen in quarantaine zit wordt 'grimmiger', aldus een groepslid. De Vietnamese autoriteiten brengen steeds nieuwe toeristen naar het hotel. De Nederlanders willen dat niet omdat zij niet besmet zouden zijn en de nieuwkomers wellicht wel. De Nederlandse consul overlegt met de autoriteiten en adviseert de Nederlanders alles te filmen en naar hun hotelkamers te gaan wanneer de Vietnamese militairen bij het hotel in actie komen.

### **Betekenisgeving**

#### *Media duiden nieuwe maatregelen*

- Trouw kopt op de voorpagina: 'Heftig, maar is het streng genoeg?' De maatregelen worden in de landelijke media 'drastisch', 'historisch' en 'ongekend' genoemd. "Tot zeker 1 april zijn veel Nederlanders op zichzelf aangewezen", stelt de Volkskrant. Ook De Telegraaf concludeert dat de maatregelen het dagelijks leven hard zal raken: 'Hele land zet zich schrap' kopt de krant. AD kopt 'THUIS werken, thuis uitzieken' en NRC 'Dit kunnen we alleen sámen winnen'.
- Het kabinet is eindelijk van de ernst coronacrisis doordrongen, stelt een commentaar in het NRC. Datgene waartoe het kabinet nu heeft besloten, had het ook al eerder kunnen doen. Het kabinet moet oppassen niet te vervallen in vrijblijvendheid.
- In een opiniestuk in De Telegraaf stelt Nausicaa Marbe dat het kabinet 'met de gezondheid van jongeren speelt'. "Wat nu wordt gedaan, is veel te weinig, te laat, te vrijblijvend en te onduidelijk".
- De NOS en NRC stellen vragen over het ontbreken van een gezamenlijke Europese aanpak. NRC signaleert een gebrek aan solidariteit tussen Europese landen. Elk land in de EU wil vooral mondkapjes voor de eigen bevolking en sommige landen willen ze niet exporteren, aldus NRC.

### *Reacties op nieuwe maatregelen*

- Dat medewerkers in de zorg beschikbaar moeten zijn, juist nu het coronavirus zich in Nederland verspreidt, begrijpen verpleegkundigen wel. Het verzoek van het kabinet aan zorgpersoneel om even niet op vakantie of naar het buitenland te gaan is niet fijn, maar er zijn al personeelstekorten in de zorg. Dus moet het maar, zeggen belangenorganisaties FNV Zorg en Welzijn en V&VN in een reactie. FNV Zorg & Welzijn zegt het belangrijk te vinden dat het ziekenhuispersoneel ontzorgd wordt, bijvoorbeeld door scholen en kinderdagverblijven open te houden. Dat artsen, verpleegkundigen en verzorgenden gevraagd wordt te blijven werken bij een verkoudheid stuit op weerzin, vooral bij FNV. De vakbond is het niet eens met de hogere drempel voor zorgmedewerkers die zich niet goed voelen. "Dezelfde veiligheidsmaatregelen moeten voor iedereen gelden, zorgwerker of niet".
- Volgens NRC beweegt de medische sector sneller dan [de plannen van] het Kabinet. De krant schrijft dat de afgelopen dagen steeds meer kritiek klonk van medisch specialisten en microbiologen op de afwachtende houding van het RIVM en het kabinet. Zij zijn geschrokken van wat ze in Noord-Italië zien gebeuren. 'Waar wachten RIVM en kabinet op?' vroegen artsen op sociale media en in vakbladen.
- De KNVB verwacht compensatie van de overheid voor het stilleggen van de voetbalcompetitie.
- Het voelt alsof Nederland achter de feiten aanloopt, gaven meerdere fractievoorzitters aan in het Kamerdebat. De maatregelen zijn volgens de PVV en het Forum voor Democratie in ieder geval veel te laat.
- Brigit Toebes, hoogleraar gezondheidsrecht in internationaal perspectief, en Alex Friedrich, hoogleraar microbiologie, doen in NRC een pleidooi voor nog ingrijpendere maatregelen van het kabinet.
- Op sociale media worden vraagtekens gezet bij de zin van een aanpassing van het reisadvies VS als de VS zelf al een inreisverbod hebben afgekondigd. Ook vraagt men zich af of er niet meer reisadviezen aangepast kunnen worden (o.a. Oostenrijk, Denemarken) en of aanpassingen niet sneller kunnen worden doorgevoerd.

### *Zorgen*

- Er zijn veel zorgen over ouderen die extra kwetsbaar zijn voor de gevolgen van een besmetting.
- Voor Hans Kuijsten, hoofd van de intensive care van het Tilburgse Elisabeth-TweeSteden Ziekenhuis (ETZ), is de grootste zorg het scenario uit Italië. Zijn tweede zorg is: "...acteren wij als land snel genoeg?"

### *Reacties gezondheidsexperts: kinderen kunnen virus snel verspreiden*

- Viroloog Ab Osterhaus zegt dat we weten dat bijvoorbeeld bij influenza, dat jonge kinderen het virus heel snel verspreiden.
- Infectiedeskundige Andreas Voss geeft in De Telegraaf aan dat hij twijfels heeft bij de oproep om kinderen 'gewoon' naar school te laten gaan. "Het klopt dat kinderen en jongeren niet zo ziek worden, maar we moeten beseffen dat ze het virus wél kunnen dragen en verspreiden." Hij pleit ervoor kinderen al bij 'milde klachten' thuis te houden.
- Frits Rosendaal, hoogleraar epidemiologie van het Leiden Universitair Medisch Centrum geeft aan dat hij vindt dat er nog strengere maatregelen moeten volgen. Hij vindt ook dat het kabinet niet-noodzakelijke bijeenkomsten van meer dan twintig mensen moet verbieden.

### *Luchtvaart*

- PvdD en luchtvaartactiegroepen willen corona aangrijpen om krimp luchtvaart te bespreken. Vakbond CNV wil dat de overheid financieel bijspringt als KLM in de problemen raakt
- Evofedenex vindt dat vrijgevallen slots op Schiphol moeten worden aangewend voor extra vrachtluchten om de schade voor bedrijven te beperken en er minimaal voor te zorgen dat urgente en medische goederen beschikbaar blijven.
- Veel aandacht in media voor de 'klap' die de luchtvaartsector krijg naar het reisverbod naar de VS. KLM-topman Elbers spreekt van 'een ontzettend moeilijke periode'. Veel reserve om een tegenslag van deze omvang op te vangen is er niet, bericht NRC.Next.
- Nationale overheden moeten er alles aan doen om de luchtvaart door de coronacrisis heen te slepen, stelt luchtvaartkoepel IATA.

- Ook vakbond CNV roept de overheid op om bij te springen als KLM financiële problemen krijgt.

#### *Onderwijs*

- Er is geen draagvlak om scholen meteen te sluiten, maar er moet meer gekeken worden naar andere landen.
- Het onderwijsveld, bestaande uit onder meer de AOb, CNV, AVS, PO-Raad en VO-Raad, stelt dat een school juist een plek is waar een virus zich razendsnel kan verspreiden.
- Leraren en schoolleiders denken dat kinderen wel in staat zijn het virus over te dragen.
- De AOb merkt dat er veel onvrede is over de opmerking dat scholen moeten openblijven omdat ouders moeten kunnen werken. Teneur: 'de school is geen kinderopvang'.
- Bij ouders is er vooral veel onbegrip over de maatregelen dat scholen open blijven. In de samenleving worden scholen als een bron voor verdere besmetting gezien. Ouders vinden het vreemd dat de maatregel niet overeenkomt met maatregelen die andere landen nemen.
- Lobke Vlaming van ouderorganisatie Ouders & Onderwijs voorspelt dat door basisscholen open te houden, steeds meer ouders zullen overwegen om hun kind thuis te houden.

#### *Cultuur*

- D66 en GroenLinks dienen een motie in voor een steunpakket voor de cultuursector. Op Twitter volgt steun, maar ook kritische reacties, dat cultuur niet de eerste prioriteit is.
- NRC Next schrijft dat de minister van OCW laat weten dat ze komende week de financiële gevolgen in kaart gaat brengen.
- De Raad voor Cultuur wijst op de economische noodmaatregelen die het kabinet heeft genomen voor het mkb en zelfstandigen en wil dat ook de culturele sector wordt tegemoetgekomen.

#### *Economische gevolgen*

- De president van De Nederlandsche Bank, Klaas Knot, sluit niet uit dat de corona-pandemie de Nederlandse economie in een recessie brengt.
- De maatregelen van het kabinet ter ondersteuning van bedrijven die in de problemen komen door het coronavirus zijn volgens Sander Wortelboer (EY-adviseur) goed voor een kortdurende crisis. Er zijn volgens hem meer maatregelen nodig als de crisis langer duurt.
- Het ZZP Netwerk zegt dat er onvoldoende maatregelen zijn getroffen voor het faillissementsrisico onder zzp'ers tegen te gaan. Ook VVD-Kamerlid Hayke Veldman vraagt om extra informatievoorziening over wat het coronavirus gaat betekenen voor zzp'ers.
- ONL heeft haar twijfels over de impact van de verruiming van de BMKB: eerdere pogingen tot een verruiming lieten niet het gewenste resultaat zien. ONL is van mening dat het goed is dat het kabinet nu ingrijpt, maar liquiditeit is nu prioriteit nummer één voor ondernemers.
- PvdA-Kamerlid Nijboer wil dat minister Hoekstra meteen in actie komt met meer economische maatregelen. Uitstel van belastingbetaling voor ondernemers, werktijdverkorting. Wijzen op de economische buffers die ons land heeft, vindt hij onvoldoende. De PVV vindt dat het kabinet "een klein stapje" in de goede richting heeft genomen. "Het is in ieder geval te weinig en te laat," zegt PVV-leider Wilders.
- MKB-Nederland en VNO-NCW steunen de aangekondigde maatregelen van het kabinet en roepen ondernemers in Nederland op medewerkers thuis te laten werken waar dat kan. Wel is volgens de organisaties van belang dat de regelingen snel worden ingevoerd en werkbaar zijn voor met name mkb-bedrijven.
- Koninklijke Horeca Nederland (KHN) vreest dat de horeca nog lange tijd getroffen zal worden door de maatregelen om het virus in te dammen. Om die reden roept de organisatie het kabinet op met een actieplan te komen in de vorm van onder meer soepelere regels voor werktijdverkorting en de oprichting van een noodfonds.

#### *Reacties op inreisverbod VS*

- Minister Blok noemt de maatregel 'een verrassing' en wil eerst in kaart brengen wat de consequenties zijn, aldus NRC. Tegen Trouw noemt Blok de maatregel 'heel ingrijpend' en met 'grote impact'. Volgens de krant

is Nederland kort na de bekendmaking geïnformeerd terwijl het gebruikelijk is dat bondgenoten elkaar vooraf op de hoogte van ingrijpende beslissingen.

- Nederlanders die vanuit de VS terug willen reizen klagen over de slechte bereikbaarheid van de luchtvaartmaatschappijen. De hoge prijzen van de weinige nog beschikbare vluchten roepen weerstand op.
- De Europese Unie keurt het inreisverbod. Het besluit is 'eenzijdig en zonder overleg' genomen, zeiden de voorzitter van de Europese Raad, Charles Michel, en Europese Commissievoorzitter Ursula von der Leyen.
- De koepel van reisbureaus ANVR en KLM noemt het inreisverbod tussen Europa en de Verenigde Staten een 'dramatisch besluit'. "Het gaat hele grote gevolgen hebben voor onze sector, voor een heleboel medewerkers. Daar maak ik me zorgen over." Volgens ondernemers- en luchtvaartorganisaties moet Schiphol tijdelijk meer vrachtluchten toelaten, vooral vanuit China.